

آسیب شناسی توسعه فناوری اطلاعات با رویکرد انتظامی و پلیسی

شقایق فروغی^۱، علی آجودانی^۲

چکیده

شبکه جهانی اینترنت، فضای مجازی و توسعه فناوری اطلاعات با تمامی امکانات و کاربردها، خدمت رسانی و جذابیت های آن، همانند سایر فناوری ها دارای مشکلات، معضلات، سوء رفتار و ناهنجاری های خاص خود می باشد. این فضا هویت نامشخص و پیوسته متحولی را می آفریند و بیشترین تأثیر آن برای نسلی است که در مقایسه با نسل قبل با محرک های فراوانی مواجه است. عدم آگاهی کامل کاربران فناوری اطلاعات باعث بروز مشکلات و عواقب ناشی از نا آگاهی ها و ایجاد مشکلات هویتی و اجتماعی در کودکان و سوء استفاده های سودجویانه توسط برخی افراد شیاد از آن ها خواهد شد. همچنین غفلت کارشناسان و مسئولین در آموزش و بی توجهی به تهدیدات فضای مجازی باعث انحراف و اغفال کاربران این فناوری خواهد شد. دنیای سایبر این امکان را برای سودجویان و شیادان فراهم می سازد تا با ارسال و دریافت سریع اطلاعات شخصی افراد و با پردازش دقیق این اطلاعات توسط کامپیوتر های مدرن، نسبت به امنیت اجتماعی و سلامت روحی و روانی و حتی جسمی کاربران در فضای مجازی اقدام نمایند.

واژگان کلیدی: فناوری اطلاعات، معضلات فضای مجازی، پلیس سایبری، پدافند غیرعامل.

^۱ وکیل دادگستری استان تهران و کارشناس حقوق، shaghayegh_forooghee@yahoo.com

^۲ دانشجوی علمی کاربردی رشته حقوق

مقدمه

انسان امروز در عصر اطلاعات زندگی می کند و جامعه بشری امروز جامعه ای اطلاعات محور است که اصلی ترین عنصر آن «اطلاعات» است. پیشرفت سریع فناوری اطلاعات و انتقال تجربیات بشری از حوزه سخت افزار منجر به تشکیل دنیای جدیدی به نام دنیای مجازی یا همان فضای مجازی شده است. دنیایی که در آن از محدودیت های فیزیکی مانند زمان و مکان خبری نیست. این دنیای جدید تبدیل به بستر و زیر ساخت پیشرفت جوامع و کشورها در عصر حاضر شده است. به عبارت دیگر فضای مجازی تبدیل به جاده ای برای حرکت در مسیر پیشرفت گردیده است. از سویی هنگامی می توان با فراغ بال و آسودگی خاطر در این جاده قدم نهاد که از امنیت آن مطمئن بود. وجود انواع جرایم در فضای مجازی نشان دهنده این نکته است که جرایم سنتی، امروزه شکل جدیدی به خود گرفته و در دنیای مجازی ظاهر می شوند. با این تفاوت که ردیابی و دستگیری مجرمان در این دنیا بسیار دشوارتر از دنیای واقعی است. زیرا پنهان کردن هویت یکی از قابلیت های فضای مجازی است. همان طور که گفته شد برای ورود به دنیای مدرن و پیشرفت در همه زمینه ها ناگزیر از ورود به دنیای مجازی و استفاده از ظرفیت ها و امکانات آن هستیم. در این فضا است که اهمیت تامین امنیت در این فضا به خوبی نمایان می شود و از طرفی پلیس در هر جامعه، یکی از عناصر مهم و تاثیرگذار در تامین امنیت است که به نظر می رسد با وجود دنیای مجازی پلیس نیز وارد عرصه جدیدی از فعالیت های خود برای تامین امنیت جامعه خواهد شد.

بیان مساله

گسترش استفاده از فناوری اطلاعات و تکنولوژی های نوین ارتباطاتی، اینترنت و فضای مجازی، دستاوردهای بسیاری را برای بشر فراهم نموده است. از جمله می توان به ارتباطات مجازی، سیستم پست الکترونیک، بانکداری و خرید آنلاین، تجارت الکترونیک، دولت الکترونیک و هزاران خدمات دیگر اشاره نمود که از آن ها به عنوان فضای مجازی یا فضای سایبری^۱ نام برده می شود. امکانات فضای مجازی در راستای خدمت رسانی و تسریع روند انجام کارها و افزایش سرعت بهره وری و میزان حجم تبادل اطلاعات و ارتباطات، دنیا را متحول ساخته است. با وجود تمامی خدمات و دستاوردهای مفید سایبر و دنیای مجازی، این فضا دارای مخاطرات و تهدیدات بسیاری نیز می باشد. شبکه جهانی اینترنت با تمامی کاربردها، خدمت رسانی و جذابیت های آن، همانند سایر فناوری ها دارای مشکلات، معضلات، سوء رفتار و ناهنجاری های خاص خود می باشد. این فضا شرایطی را فراهم می کند که بیشترین شکاف بین نسل ها را ایجاد می کند و همچنین قانون گریزی و هنجارشکنی های اجتماعی، اخلاقی و ... را به همراه دارد. عدم آگاهی کامل کاربران فناوری اطلاعات باعث بروز مشکلات و عواقب ناشی از ناآگاهی ها و ایجاد مشکلات هویتی و اجتماعی در جوانان، نوجوانان و کودکان و سوء استفاده های سودجویانه توسط برخی افراد شاید از آنها خواهد شد. همچنین غفلت کارشناسان و مسئولین در آموزش و بی توجهی به تهدیدات فضای مجازی باعث انحراف و اغفال کاربران این فناوری خواهد شد. دنیای سایبر این امکان را برای سودجویان و شیادان فراهم می سازد تا با ارسال و دریافت سریع اطلاعات شخصی افراد و با پردازش دقیق این اطلاعات توسط کامپیوتر های مدرن، نسبت به امنیت اجتماعی و سلامت روحی و روانی و حتی جسمی کاربران در فضای مجازی اقدام نمایند.

^۱ Cyber Space

یافته ها

با اعلام سازمان فناوری اطلاعات، شمار رشد کاربران فناوری اطلاعات در ایران به سرعت در حال افزایش است. به طوری که در سال ۱۳۸۸ تعداد کاربران اینترنت در ایران به ۱۸ میلیون نفر رسیده است^۱. به طور کلی تهدیدات، مخاطرات و آسیب های موجود در فضای مجازی و سایبری برای کاربران عبارتند از:

- ۱- دسترسی غیرمجاز سوجدویان به اطلاعات شخصی افراد
 - ۲- اشاعه فساد و رفتار های غیراخلاقی
 - ۳- ترویج ابتذال، بی قانونی، هرج و مرج و نافرمانی مدنی در جامعه
 - ۴- دعوت به پذیرش عقاید انحرافی و خرافی (فرقه های شیطان پرستی، متال و ...)
 - ۵- جرایم علیه کودکان و افراد صغیر زیر ۱۸ سال و سوء استفاده های جنسی و اغفال کودکان و نوجوانان
 - ۶- ناهنجاری های اجتماعی از قبیل: اعتیاد الکترونیکی، وابستگی و شیفتگی کاذب (عشق مجازی)
 - ۷- ترویج زندگی مجازی به جای عادات و رفتارهای طبیعی و بی هویتی فردی
- با امکانات و گزینه های فراوانی که رسانه های جدید در عصر ارتباطات و فناوری اطلاعات در اختیار افراد جامعه قرار می دهند، کاربران دائماً با محرک های جدید و انواع مختلف رفتارهای اجتماعی و اخلاقی آشنا می شوند. این فضا هویت نامشخص و پیوسته متحولی را می آفریند و بیشترین تأثیر آن برای نسلی است که در مقایسه با نسل قبل با محرک های فراوانی مواجه است. همچنین از طریق رسانه های نوین و فناوری اطلاعات، افراد جامعه خط مفروض میان

^۱ خبرگزاری جمهوری اسلامی ایران (ایرنا)، کد خبر: ۳۰۲۴۴۷۳۱، مورخ ۱۳۸۹/۱۱/۲۵

فضای عمومی و خصوصی را تجدید سازمان می‌کنند و این امکانی است که جامعه فعالانه از آن استفاده می‌کند. پدافند غیرعامل به مجموعه‌ای از طرح‌ها، تمهیدات و اقداماتی اطلاق می‌شود که با استفاده بهینه از ابزارها و شرایط و امکانات مناسب در زمان صلح برای کاهش پیامدهای بحران و خسارات ناشی از وقوع حوادث غیر مترقبه، جنگ و بحران استفاده می‌شود. پدافند غیرعامل امکان مدیریت صحیح و سریع بحران و امکان بازسازی و جبران خسارات آن را با کم‌ترین هزینه فراهم می‌سازد. اجرای طرح پدافند غیرعامل علاوه بر کاهش موثر هزینه‌ها، افزایش توان دفاعی و دفع آسیب‌های تهاجم دشمن و شرایط بحرانی را فراهم می‌سازد. شتاب توسعه فناوری‌های نوظهور و گسترش علوم رایانه‌ای، فضای سایبری و فناوری اطلاعات و ارتباطات، دارای ابعاد و مولفه‌های شاخص و کاربردهای بسیاری است که در این میان عدم آشنایی و آگاهی کامل کاربران این فناوری باعث بروز مشکلات و عواقب ناشی از ناآگاهی‌ها و ایجاد مشکلات امنیتی خواهد شد. همچنین غفلت خانواده‌ها و مسئولین در آموزش و توجه به کاربری فناوری‌های نوین باعث انحراف و اغفال کودکان، فرزندان، نوجوانان و جوانان خواهد شد. برای استفاده هر چه امن‌تر و مطمئن‌تر از فناوری اطلاعات و دنیای مجازی، پرداختن به دو مقوله آموزش اجتماعی و ایجاد و توسعه آموزش الکترونیک و مجازی و تجهیز مراکز آموزشی به ابزارهای سخت‌افزاری و نرم‌افزاری مورد نیاز آن می‌باشد. تجهیزات مخابراتی جدید این امکان را برای دفاع غیرعامل مبتنی بر فناوری فراهم می‌سازد تا با ارسال و دریافت سریع اطلاعات و داده‌ها و با پردازش دقیق این اطلاعات توسط کامپیوترهای مدرن نسبت به رسیدگی نظم و امنیت اجتماعی اقدام نماید. پیشرفت علم و فناوری در دهه اخیر با شتاب و وسعت بسیاری در حال انجام و توسعه است. مهم‌ترین تحول در عرصه علم و دانش، توسعه و گسترش علوم کامپیوتر و فناوری اطلاعات و ارتباطات است که در سال‌های اخیر شاهد پیشرفت‌های

چشمگیری در این زمینه بوده ایم که اکنون در تمامی ابعاد زندگی مردم و تکالیف روزمره ایشان دخیل و حائز اهمیت است. فناوری اطلاعات و ارتباطات و فضای سایبر در ابعاد گسترده ای وارد حیطه های مختلف کاری جوامع بشری شده و دفاع غیرعامل نیز از این قاعده مستثنی نیست. امکانات سایبر در راستای خدمت رسانی و تسریع روند انجام کارها و افزایش سرعت بهره وری و میزان حجم تبادل اطلاعات و ارتباطات، دنیا را متحول ساخته است. جستجوی سریع در بین انبوهی از اطلاعات، سرعت بالای عملیات ارتباطی، از میان برداشتن محدودیت های جغرافیایی، اشتراک علم و دانش و یافته های علمی در میان ملل، تبادل فرهنگی، سهولت انجام کارهای روزانه و ...، شماری از خدمات و نوآوری های این علم نوین است. به طور کلی سیستم های انتظامی، پلیسی و دستگاه های امنیتی با بکارگیری دانش فناوری اطلاعات و ارتباطات باعث افزایش توان اجرایی خود در تحقق اهداف و آرمان ها، مبارزه با جرایم و تأمین امنیت جامعه خواهند شد. همچنین تهدیدها، مخاطرات و آسیب های موجود در فضای سایبر و دنیای مجازی اینترنت و رایانه، به طور کلی به پنج گروه اصلی تقسیم می شوند:

- ۱- اقدام علیه امنیت ملی و تهدیدات جنگ نرم.
- ۲- ترویج فساد و فحشا و رفتارهای غیر اخلاقی، ابتذال و فرهنگ مهاجم فریبنده که همه سطوح جامعه را تحت شعاع و تاثیر قرار می دهد.
- ۳- اغفال و انحراف عقاید در رفتار کودکان، نوجوانان و جوانان و ترویج عقاید انحرافی و خرافی (فرقه های شیطان پرستی، متال و ...) مهم ترین تهدید و خطر این فناوری است.
- ۴- روش های متعدد کلاهبرداری، سوء استفاده های مالی و تجاری، تهدیدات علیه امنیت بانکداری الکترونیکی و راه اندازی شبکه های هرمی.

۵- ناهنجاری های اجتماعی از قبیل: اعتیاد الکترونیکی، وابستگی و شیفتگی (عشق مجازی)، ترویج زندگی مجازی به جای عادات و رفتارهای طبیعی و سوء هویت فردی. با رشد روز افزون فناوری اطلاعات و ارتباطات و گسترش شتابان دنیای سایبر، علوم رایانه و وابستگی فعالیت های اجتماعی جامعه به این فناوری نوظهور، امکاناتی را فراهم آورده است که از طریق آن افراد مختلف بتوانند با یکدیگر بدون محدودیت های موجود در فضای واقعی و حقیقی به تبادل نظر و اشتراک گذاری منابع اطلاعات خود بپردازند. همچنین دنیای سایبر به دلیل مجازی بودن هویت کاربران خود، این امکان را برای برخی افراد سودجو فراهم می سازد تا به راحتی بتوانند حریم خصوصی و امنیتی دیگران را نقض کنند و یا دولت های بیگانه و دشمنان نظام مقدس جمهوری اسلامی ایران با روش هایی همچون جنگ نرم به حملات فرهنگی خود به قصد ضربه زدن به اهداف و بدنه نظام و کشور ایران در فضای سایبر ادامه دهند. با توجه به قانون تشکیل نیروی انتظامی وظایف و ماموریت این سازمان و نظر به ماده ۳ و ۴ قانون تشکیل این سازمان و شرح وظایف ۲۸ گانه آن و نظر به ماده ۳: هدف از تشکیل نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران، استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی و نگهبانی و پاسداری از دستاوردهای انقلاب اسلامی در چارچوب این قانون در قلمرو کشور جمهوری اسلامی ایران است. انجام وظایفی که بر طبق قانون به عنوان ضابط قوه قضائیه به عهده نیروی انتظامی محول است از قبیل:

- ۱- استقرار نظم و امنیت و تأمین آسایش عمومی و فردی.
- ۲- مبارزه با منکرات و فساد.
- ۳- پیشگیری از وقوع جرم.

۴- تلاش مداوم و مستمر در جهت حاکمیت کامل فرهنگ و ضوابط اسلامی در نیروی انتظامی.

۵- نظارت بر اماکن عمومی و انجام سایر امور مربوط به اماکن مذکور برابر مقررات مصوب.

فضای سایبر (Cyber Space) یا فضای مجازی به استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات، علوم رایانه، اینترنت و امکانات مجازی آن گفته می شود که همانند دنیای واقعی در کیفیت زندگی افراد جامعه تاثیرگذار است. فضای سایبری در معنا به مجموعه هایی از ارتباطات درونی انسان ها از طریق کامپیوتر و وسایل مخابراتی و ارتباطی بدون در نظر گرفتن جغرافیای فیزیکی گفته می شود. در این فضا مرز بین دنیای درون و بیرون تقریباً ناپدید می شود و دیگر، مکان جغرافیایی معنایی ندارد. در واقع می توان گفت فضای سایبر گستره ای از ذهن است که می تواند تمامی اشکال زندگی واقعی را بسط و معنا دهد.

جرایم سایبری

جرایم سایبری طیف وسیعی از بزهکاری ها را شامل می شود و از انواع مزاحمت های خرد تا جرایم فاجعه آمیز را در بر می گیرد که در یک محیط مجازی به وجود می آید. این جرایم عمر کوتاهی دارند و تنها طی بیست سال اخیر این اصطلاح رواج یافته است و با ساده تر شدن عملیات رایانه ای و کاهش قیمت رایانه ها، مشکل جرایم رایانه ای پدیدار شده و شروع به رشد کرده و دنیا و نهادهای امنیتی را با چالش جدیدی به نام جرایم سایبری مواجه نموده است. تعریف جرم رایانه ای عبارت است از: جرایمی که در فضای مجازی رخ می دهد جرم رایانه ای است و بر اساس این دیدگاه، اگر رایانه ابزار و وسیله ارتکاب جرم باشد آن جرم را نمی توان در زمره جرایم رایانه ای قلمداد کرد.

نقش فیلترینگ و کنترل دسترسی در فضای مجازی

با تصویب شورای عالی انقلاب فرهنگی، مقررات و ضوابط شبکه‌های اطلاع رسانی رایانه ای در کشور ابلاغ و سیاست فیلترینگ یا فیلتر کردن برخی از سایت ها اجرا شده است و هدف آن منع استفاده از سایت های غیراخلاقی و محتوای سایت های انحرافی و مخاطره آمیز برای کاربران بوده است. به همین منظور در حوزه کنترل دسترسی به شبکه اینترنت و رسانه های ارتباطی و فناوری اطلاعات، سیستم فیلترینگ راه اندازی شده است. این سیستم به نحوی طراحی شده که محتویات اینترنت را کنترل نمایند و مطالب تعریف شده را در لیست صفحات سیاه و غیرمجاز قرار دهد^۱. از این فیلترها می‌توان برای منع دسترسی به سایت‌های ضد اخلاقی، انحرافات سیاسی، خشونت بار، نمایش دهنده مواد مخدر و تبلیغ کننده مشروبات الکلی استفاده کرد. اکثر کاربران به راحتی می‌توانند از سد فیلتر و کنترل دسترسی اعمال شده بر روی سایت های فیلتر شده عبور کرده و به مطالب مخرب موجود در اینترنت دسترسی پیدا کنند. جلوگیری از مخاطرات و تهدیدات سایبری برای کودکان در سطح وسیع و گسترده تنها با انجام فیلترینگ و کنترل دسترسی امکان پذیر نمی‌باشد. فیلترینگ در کشورهای دنیا به شکل های گوناگون انجام می‌شود و تنها اختلافات موجود در این زمینه بر سر مصادیق آن است. فیلترینگ خانگی نوعی فیلترینگ است که در بسیاری از کشورهای پیشرفته دنیا در حال اجرا شدن است. برخی کارشناسان اعتقاد دارند، فیلترینگ خانگی در صورتی موفق خواهد بود که فیلترینگ دولت وجود نداشته باشد. اما در مقابل آن، طرفداران فیلترینگ دولتی معتقدند آشنایی نوجوانان و جوانان به کامپیوتر و اینترنت ممکن است فیلترینگ خانگی را بی اثر کند. اولین مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی بر ضرورت بهره‌گیری از پتانسیل و توسعه شبکه های رایانه ای و

^۱ تاملی بر فیلترینگ، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، دفتر مطالعات و فناوری های نوین. خرداد ۱۳۸۶

اطلاع رسانی در کشور تاکید کرده است. مدتی است که در کشور سیاست فیلترینگ یا فیلتر کردن برخی از سایت ها اجرا شده است و هدف آن منع استفاده از سایت های غیراخلاقی برای کودکان و نوجوانان بوده است. البته یکی از نگرانی های مشترک والدین در همه جوامع نحوه استفاده کودکان از اینترنت است. به همین منظور در برخی کشورهای پیشرفته تلاش هایی در جهت فراهم سازی بستری امن و پویا برای استفاده کودکان از اینترنت در حال انجام و پیگیری است. از فناوری اطلاعات و ابزار اینترنت می توان برای ترویج فرهنگ غنی و ادبی ایرانی و اسلامی و گسترش علوم مختلف در سطح جهان استفاده نمود و از آن برای گسترش آموزش و پرورش، توسعه اقتصاد نوین، بانکداری الکترونیک، اطلاع رسانی، خدمات رسانی به مردم در دولت الکترونیکی، تبلیغات شبکه ای، انتشار آموزه های دینی و مذهبی و توسعه ارتباطات بین الملل و صلح جهانی استفاده کرد. امنیت فناوری اطلاعات موضوع بسیار پیچیده ای است که تقریباً همگام با توسعه این فناوری در حال تکوین است. سیاست های اصلی تامین امنیت اطلاعات و پیاده سازی آنها در یک کشور باعث تقویت جریان سرمایه گذاری در آن خواهد شد. اطلاعات در قالب های مختلف و گوناگونی نگهداری، ذخیره و منتقل می شود. از جمله این موارد ممکن است بر روی کاغذ تحریر و نگاشته شود، به وسیله سیستم پستی و یا ابزار الکترونیکی انتقال داده شود، به صورت فیلم، اسلاید و یا عکس نگهداری شود و یا در یک مکالمه تلفنی و یا اینترنتی بیان شود. فرآیند نگهداری، اشتراک و دسترسی اطلاعات به هر شکل و روشی که صورت پذیرد مستلزم محافظت مناسب و مدیریت ایمنی دقیق است (ساعدی، محمد، ۱۳۸۰). احساس امنیت تحت تاثیر عوامل مختلفی شکل می گیرد که یکی از این عوامل سرمایه اجتماعی است. اعتماد و امنیت اجتماعی از مولفه های سرمایه اجتماعی محسوب شده و اعتماد یکی از شاخص های سرمایه اجتماعی است در صورت وجود اعتماد میان افراد و اجتماع،

روابط میان اعضای خانواده، دوستان، همسایگان، همکاران و به طور کلی اعضای جامعه، روابطی موثرتر خواهد بود. در حالی که نبود اعتماد با رفتارهایی چون اعمال خشونت، جرم و غیره همراه است. "باری بوزان"^۱ استاد مطالعات امنیتی و روابط بین الملل دانشگاه ال. اس. ای لندن امنیت اجتماعی را به حفظ مجموعه ویژگی هایی ارجاع می دهد که بر مبنای آن افراد خود را عضو یک گروه خاص اجتماعی تلقی نموده اند و به عبارت دیگر امنیت اجتماعی معطوف به تمام جنبه هایی از زندگی شخص است که هویت او را تضمین می کند. از دیدگاه "بوزان" امنیت اجتماعی عبارت است از توانایی گروه های مختلف صنفی، قومی، محلی، جنسی و ... در حفظ هستی و هویت خود. در واقع "بوزان" امنیت را حالت فراغت از تهدید هویت جمعی و گروهی تلقی می کند.

احساس نظم و امنیت فردی و اجتماعی

در نوع دیگری از تعاریف، امنیت به عنوان فقدان هراس از ویرانی و تهدید ارزش های جامعه مطرح می شود. بر این اساس اگر امنیت اجتماعی را شامل تمهیداتی برای حفظ زندگی اعضای جامعه و سپس حفظ راه و روش زندگی آنان بدانیم، می توان امنیت اجتماعی را رفع تهدید از عنصر اتصال دهنده اعضای جامعه به یکدیگر در نظر گرفت. در رابطه با شاخص های امنیت اجتماعی، در این پژوهش امنیت معادل فقدان تهدید هویت گروهی (گروه جنسی)، ارزشی و اعمال غیرقانونی در نظر گرفته شده است و با توجه به تعاریف ارائه شده از امنیت اجتماعی شاخص های عمده آن عبارت اند از:

۱- فقدان تهدید هویت جمعی.

¹ Barry Buzan

۲- نبود تهدید ارزش های مشترک.

احساس امنیت به احساس رهایی انسان از اضطراب، بیم و خطر اطلاق می شود. در واقع زمانی که فرد احساس کند در جامعه و تعاملات اجتماعی خطر جانی، مالی یا سلامتی وی را مورد تهدید و تعرض قرار نمی دهد، می توان گفت فرد دارای احساس امنیت است. این احساس امنیت از طریق اعتماد به ارگان های تامین کننده امنیت، پلیس، دولت، مدرسه، نظام اقتصادی، خانواده، شبکه دوستان و ... تامین می شود. بنابراین درجه اعتماد ورزی فرد به دیگران مشخصه مناسبی برای تعیین درجه احساس امنیت وی تلقی می شود (سعیده گروسی و همکاران، دانش انتظامی). امروزه بیش از هر زمان دیگری ضرورت طراحی یک جامعه امن بر پایه روابط و مناسبات سازگار و تعریف و تهدید مفاهیم اساسی نظیر ارزش ها و ایده آل ها، واقعیت ها، منافع و مصالح، درون و برون، خودی و دیگری، فرد، اجتماع، مردم و دولت، فرهنگ، اقتصاد، مذهب و سیاست، اهداف و قدرت و ... احساس می شود و این مهم جز در سایه باور به این اصل که امنیت رفیع ترین ارزش هر جامعه است، ممکن نیست (تاجیک، ۱۳۷۷). دیر زمانی است که مفهوم امنیت معادل تهدید مرزهای کشور تلقی شده است. امروزه اکثر مردم بیشتر از ناحیه فضای مجازی مرتبط با زندگی روزمره احساس ناامنی می کنند تا از ترس وقوع فاجعه ای جهانی. امنیت شغلی، امنیت درآمد، امنیت از بابت سلامت، امنیت زیست محیطی، ایمنی در برابر جرایم و بسیاری ناامنی های دیگر، نگرانی هایی هستند که در زمینه امنیت انسانی در سرتاسر جهان احساس می شوند. در اندیشه حاکمیت، مردم بر سرنوشت سیاسی- اجتماعی خویش دخیل هستند و هدف دولت تضمین امنیت مردم از طریق مراجع امنیتی، انتظامی، قضایی و اطلاعاتی و نیز سازماندهی تأمین حداقل رفاه عمومی برای اقشار مختلف جامعه است.

آسیب های اینترنت در ایران با دیدگاه انتظامی و پلیسی

آمار منتشر شده و ضریب نفوذ شبکه جهانی اینترنت خود گویای بسیاری از آسیب هایی است که برخی از آن ها عبارتند از:

ابعاد امنیتی – اطلاعاتی

الف) جاسوسی اینترنتی: دسترسی آسان به اطلاعات کاربران توسط سرویس های جاسوسی آمریکا و اسرائیل و کشورهای دیگر، امکان ارسال و دریافت ایمیل به هر نقطه از دنیا و غیر قابل کنترل بودن داده های مبادله شده در فضای مجازی، ضریب انجام جاسوسی از طریق اینترنت را بالا برده است.

ب) کاهش اقتدار سیستم امنیتی و اطلاعاتی: به دلیل امکان نشر بدون وا همه و فارغ از ترس امکان شناسایی در شبکه اینترنت، سیستم های امنیتی و اطلاعاتی در سطح دنیا اقتدار سنتی خود در افکار عمومی و یا اشراف اطلاعاتی معمول را از دست داده اند و حتی گاهی سیستم های اطلاعاتی و امنیتی مورد دستبرد اطلاعاتی قرار می گیرند.

ج) آموزش های مخرب: از جمله این آموزش ها، آموزش تروریسم، آموزش مصرف مواد مخدر و آموزش فرقه های ضاله و مانند آن است. به علت وفور سایت های فارسی در این زمینه ها، افراد به راحتی امکان آشنایی با هر فرقه انحرافی و امکان انجام هر فعالیت منفی را دارند و گاه این آموزش ها بدون هیچ گونه پرده پوشی و پنهان کاری مطرح می شوند و به آسانی در اینترنت قابل دسترسی است.

ابعاد اجتماعی و انتظامی

موارد زیر از جمله آسیب های اینترنت در ابعاد اجتماعی و انتظامی است:

- ارتباطات نامتعارف بین جوانان: اینترنت به دلیل تسهیل ایجاد روابط دوستانه و عاشقانه، در زمینه های غیراخلاقی بسیار مورد توجه قرار گرفته و از جمله موجب سهولت خیانت در روابط زناشویی و ایجاد روابط نامشروع می شود. حتی اینترنت همه سطوح جامعه و به ویژه جوانان را قادر می سازد به آسانی به دنبال اعمال غیر اخلاقی مانند قمار بازی و شرط بندی بروند، بدون این که مجبور باشند با افراد مختلف تعامل و ارتباط فیزیکی داشته باشند. سرگرمی های مجازی، علاقه جوانان به مشارکت اجتماعی و فعالیت های مدنی را با انگیزه های مختلف تحت الشعاع قرار می دهد و می تواند بر مهارت های اجتماعی آنان در تدارک فراغت های گروهی و تفریحات و بازی ها غیر مجازی تاثیر منفی بگذارد. مطالعات نشان می دهد مردان در اینترنت به دنبال راه هایی برای کسب قدرت و شهوت و همین طور تحقق رویاهای جنسی هستند و زنان بیشتر به دنبال گروه های دوستی و حمایت روابط عاشقانه می روند. روابط غیراخلاقی تنها در محیط اینترنت باقی نمی ماند و در بسیاری موارد به روابط فیزیکی و حقیقی می انجامد.

- جرایم رایانه ای و اینترنتی: نفوذ به شبکه های بانکی و سایت های رسمی دولتی و خصوصی یکی از مهم ترین نشانه های آسیب پذیری فضای مجازی و اینترنت است. البته گسترش تعداد سایت های آموزش نفوذ (هک) و تعداد زیاد نفوذ کنندگان (هکرها) و آمار بالای سایت های هک شده، حکایت از نفوذ بیشتر نفوذگران به جامعه مجازی دارد. گسترش شبکه های مجازی تجارت الکترونیک و آن چه به نام گلدکوئیست و پنتاگون و چند نام دیگر شناخته شده است، آسیب پذیری ساختار فضای مجازی در این زمینه نشان می دهد.

- گسستن میان نسلی: اینترنت شکاف میان نسل ها را آشکارتر کرده است. اکنون نه تنها شکاف میان نسل اول و دوم متمایل به اینترنت بلکه شکاف میان نسل دوم و سوم علاقه مند به

اینترنت نیز آشکار شده است، به گونه ای که هیچ یک زبان دیگری را نمی فهمند و یا کمتر به زبان هم صحبت می کنند.

- بی هویت سازی: با امکانات و گزینه های فراوانی که اینترنت در اختیار جوانان می گذارد، آن ها به طور دائم با این فضا هویت نامشخص و اغلب متحولی را می آفرینند. به این معنا که اینترنت یک فضای اجتماعی است که فرد خود را در موقعیت های متنوع نقش ها و سبک های زندگی قرار می دهد و از آن تاثیر می پذیرد. نوجوانان در دنیای اینترنت برای ایفای هر نقشی فرصت پیدا می کنند. اینترنت فضای آزاد گل خانه ای را ایجاد می کند که حتی کارشناسان و دولت ها نقش چندانی در آن ندارند و بر آن تاثیر نمی گذارند. امکان خصوصی بودن امور در اینترنت، نکته ای است که کاربران جوان به آن علاقه دارند و به همین دلیل از تجسس والدین در مورد نحوه استفاده از اینترنت آشفته می شوند.

- ایجاد مطالبات جدید اجتماعی: آشنایی جوانان با مسایل اجتماعی از طریق اینترنت، درخواست آنان برای تغییر را افزایش می دهد و همین امر به ناهنجاری های اجتماعی می انجامد.

- تهدید بنیان های خانواده: تغییر ارزش ها و هنجارهای اجتماعی به نوبه خود بنیان های خانوادگی را در معرض تهدید قرار می دهد.

- اعتیاد اینترنت: توان اعتیاد آورنده مواد مخدر، بر اساس سرعت جذب مواد مزبور در بدن انسان است. اما در مورد اینترنت این سرعت به میزان در دسترس بودن آن بوده که ایجاد اعتیاد می کند. افزایش سرعت خطوط ارتباطی و سهولت دسترسی به شبکه ها، سطوح بالاتری از استفاده اعتیادآمیز اینترنت را دامن می زند. اعتیاد به اینترنت مانند هر نوع اعتیاد دیگر، یک بیماری اجتماعی است. لذا پدیده ای است فراگیر که با صدمات روانی و اجتماعی، خانوادگی،

جسمانی و حتی اقتصادی همراه است. معتادان به اینترنت مانند اغلب انواع معتادان، دچار افت در کارکردهای فردی و اجتماعی می شوند، اما فرق این اعتیاد با سایر در این است که معتادان اینترنت کمتر احساس گناه می کنند. این افراد، اغلب در گروه افراد تحصیل کرده و با فرهنگ جامعه هستند. اگرچه هنوز معیاری برای تشخیص اعتیاد به اینترنت ارایه نشده است، اما علایم این نوع اعتیاد را به دو دسته علایم روانی و جسمانی تقسیم کرده اند. علایم روانی عبارتند از: نوعی احساس لذت و رضایت هنگام دسترسی به اینترنت و ناتوانی در متوقف کردن افسردگی و بدخلقی در مواقعی که دسترسی به اینترنت وجود ندارد و دروغ گفتن به دیگران در مورد میزان استفاده از اینترنت و ... علایم جسمی عبارتند از: سوزش چشم و سردرد، کمر درد، اضافه وزن، بی نظمی در غذا خوردن و صرف نظر کردن از بعضی وعده های غذایی و توجه نکردن به بهداشت و آراستگی فردی و اختلالات خواب و تغییر در الگوی خواب و رفتار.

- شکل گیری خرده فرهنگ های مختلف: کارکرد غالب چت های اینترنتی در جوانان ایرانی از جنبه های فراغتی و سرگرم کننده آن است. نتایج یک تحقیق بیانگر این است که فضای غالب در محیط چت، مورد مراجعه جوانان، گفت و گوهای دوستانه جوانان غیر هم جنس است که با نیت ارضای حس کنجکاوی، آشنایی و سرگرمی و گاه ماجراجویی به آن روی می آورند. سرگرمی های مجازی، علاقه جوانان به مشارکت اجتماعی و فعالیت های مدنی را با انگیزه های مختلف تحت الشعاع قرار می دهد و می تواند بر مهارت های اجتماعی آنان در تدارک فراغت های گروهی و تفریحات و بازی های غیرمجازی تاثیر منفی بگذارد. هم چنین مجاورت طولانی با فضای مجازی می تواند به فرهنگ پذیری یک طرفه، تاثیر پذیری افراطی از هنجارها و ارزش ها در عرصه های مختلف ارتباطی و اجتماعی انجامیده و با تقویت جهان وطنی، تعلقات ملی و سنتی کاربران را تحت تاثیر قرار دهد.

- انتشار مطالبات قومی و منطقه ای و افزایش تحریک پذیری قومیتی: خاصیت تاسیس و طراحی سایت های قومی و راه اندازی وبلاگ های منطقه ای و انتشار برخی مطالب تنش زا و تحریک آمیز در سایت های اینترنتی، قابلیت این رسانه و پدیده برای دامن زدن به مباحث مناقشه برانگیز قومی را بالا برده است.

نتیجه گیری و پیشنهادها

نیروی انتظامی با آموزش صحیح و کاربردی به نیروهای خود در زمینه علوم کامپیوتر و فناوری اطلاعات و تشکیل پلیس مجازی به رعایت نظم و امنیت و قوانین در دنیای مجازی و اینترنت و تحت شبکه کمک می نماید و از وقوع جرایم می کاهد و یا در صورت وقوع جرم به پیگیری و کشف آن می پردازد. لذا با وجود پلیسی آگاه و فناور و همچنین پلیس متخصص، سلامت و امنیت اجتماعی در جامعه تضمین می شود. یکی دیگر از وظایف پلیس، آگاهی و اطلاع رسانی عمومی در مورد مخاطرات، معضلات و چالش های اجتماعی و امنیتی موجود در دنیای فناوری اطلاعات است، که با این روش و آموزش درست به والدین و فرزندان آن ها و کاربران کامپیوتر و اینترنت به پیشگیری از وقوع مشکلات احتمالی کمک شایانی خواهد شد. اینترنت می تواند مکانی مناسب و جامع برای آموزش و رشد فکری و علمی کودکان و نوجوانان باشد تا بیاموزند، سرگرم شوند، با دوستان هم سال خود ارتباط برقرار کنند و با آسودگی خیال به مکاشفه بپردازند. اما درست همانند دنیای واقعی، ابزار مجازی و اینترنت هم می تواند برای کودکان خطرناک باشد. قبل از اینکه به کودکان اجازه دهیم که بدون نظارت والدین به اینترنت متصل شوند، مجموعه ای از نکات جهت ایجاد و برقرای امنیت آنان باید تعیین شوند.

فهرست منابع

- اظهارنظر کارشناسی درباره لایحه جرایم رایانه ای (۱۳۸۴)، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، دفتر ارتباطات و فناوری های نوین: شماره مسلسل ۷۵۵۲.
- ایکاو، دیوید جی، (۱۳۸۳). راهکارهای پیش گیری و مبارزه با جرایم رایانه ای، تهران، معاونت پژوهش دانشکده علوم انتظامی.
- بتولی، زهرا، (۱۳۸۷). استفاده مفید و غیرمفید کودکان مدارس ابتدایی از اینترنت در خانه و مدرسه، کاشان.
- رجبی پور، محمود (۱۳۸۲)، درآمدی بر احساس امنیت در بستر امنیت عینی. دانش انتظامی، شماره ۲.
- تأملی بر فیلترینگ (۱). اقدام پیشگیرانه از جرایم رایانه ای)، گزارش دفتر مطالعات ارتباطات و فناوری های نوین: مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، خرداد ماه ۱۳۸۶.
- جلالی فراهانی، امیرحسین و باقری اصل، رضا. پیشگیری اجتماعی از جرایم و انحرافات سایبری، مجلس و پژوهش، سال ۱۴، شماره ۵۵.
- دیلمقانی، میترا و سلیمیان، بهروز، بررسی اهمیت و تاثیر ایجاد نقشه دانش در پدافند غیر عامل، دانشگاه صنعتی مالک اشتر.
- ساعدی، محمد (۱۳۸۰)، پیاده سازی مدلی امن جهت برقراری عاملان متحرک. پایان نامه کارشناسی ارشد، تهران، ۱۴.
- لونی، محمدرضا، تدوین راهبرد ملی پدافند غیرعامل در حوزه ارتباطات. دانشگاه عالی دفاع ملی.

- قمری، یوسف (۱۳۸۸)، پلیس، امنیت و قانونگذاری در چشم انداز ۱۴۰۴. پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی.

- Arto Karila, "Information Security in E-work", in Tele work 2001, Report of the 8th European Assembly on New Ways to Work. Helsinki: 12-14.9.2001, pp. 78-81.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی